

ԳՐԱԴՈՍԱԿԱՆ

ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Ուրախութեամբ և շնորհակալութեամբ ողջունեցինք Արմինէ Քէօշկէրեանի նոր երկը՝ Ներսէս Շնորհալի, Տաղեր և Գանձեր, 1987, Երևան:

Ներսէս Շնորհալիի Տաղերուն բաւական հարուստ մէկ հաւաքածուն վաղուց հրատարակուած է վեհափայտ (Բանք Զափաւ, էջ 397-519, ըստ 1928ի հրատարակութեան, որ նոյնին Բ. տպագրութիւնն է): Փոքրագիր այդ հատորին մէջ կը գտնուին 59 տաղեր:

Ա. Քէօշկէրեան, երկարաշունչ աշխատանքով, զանազան ձեւագիրներէ քաղելով, այդ թիւին վրայ կ'աւելցնէ 37 նոր անտիպ տաղեր, ինչ որ կը ներկայացնէ շօշափելի քանակ և որակ:

Այժմ ակնարկ մը գրքին բովանդակութեան վրայ: Ներածութիւն (էջ 5-22), Բնագրեր (էջ 3-364), Ծանօթագրութիւններ (367-429), Յանկեր (430-446):

Յատուկ յիշատակութեան արժանի է Առաջին Յանկը, ուր ներկայացուած են

ճերսէս Շնորհալու հատուած - տաղերը ըստ առանձին երկերի և ըստ հատուածների սկզբնատողերի այբբենական դասաւորութեան, ընդամենը 65 կտոր (էջ 430-432):

Նոյնպէս կ'արժէ մասնաւոր յիշատակութիւն կատարել Ծանօթագրութիւններու մասին, թիւով 70, որոնք մանրամասն և զնահատելի տեղեկութիւններ կուտան Տաղերուն վրայ:

Եւ այժմ քանի մը մանր նկատողութիւններ քննադրերու մասին՝ ի շահ սոյն հատորին:

1. - էջ 54, տող 24. - Միաստուածութեան. ուղղելի Մի աստուածութեան: Նոյնը էջ 139, խորագիր, տող 3: էջ 140, տող 10: Դարձեալ, էջ 190, տող 1, միաստուածութիւն. ուղղելի մի աստուածութիւն: Նոյնպէս, էջ 298, տող 18, էջ 322, տող 4:

2. - էջ 86, տող 12. - խաչահանացն. ուղղելի՝ խաչահանուացն:

3. - էջ 91, տող 7. - դատապետք. ուղղելի՝ դատափետք:

4. - էջ 110, տող 5. - շուրջ զգերեզմանին. ուղղելի՝ շուրջ զգերեզմանաւն:

5. - էջ 167, տող 32. - անմեղանքին. ուղղելի՝ անմտանքին, համաձայն C ձեւագրին:

տութեան՝ թէ կաթողիկոսութիւնը միակ հոգեկան ոյժն է որ իր կարեւորութիւնը ունի: Հրեաները պէտք է հասկնան թէ իրենց ճակատագրուած է «փօլօնիացիներու կամ Պուլկարացիներու պէս անպէտ ժողովուրդ մը ըլլալ»: Ժանկը աշուղիսի հակասութիւնները առանց որեւէ մեկնաբանութեան կ'արձանագրէ, սակայն միաժամանակ կը յիշէ թէ 1942ին «Պէրնատէթի Երզը» գրքէն շուրջ կէս միլիոն օրինակ սպառուած էր:

Այս հիմնալի կենսագրութիւնը կը յայտնէ թէ Վերֆէլը հակասական անձ մըն էր - գրող մը՝ օժտուած փայլուն իրատեսութեամբ, որուն կը պակսէր զայն պահելու հիմնական կարողութիւնը: Գրախօս Հանս Մայէր, որուն յուշերը Վեր-

ֆէլի մասին (արձանագրուած Ժանկքի կողմէ) 1920ական տարիներէն են, յետապագայն պատկեր մը կը ներկայացնէ: Ան կը գրէ. «կրնայ ըլլալ որ ան Մարքսիստ մըն էր, օրինազանց մը կամ պահպանողական մը, նոյնիսկ կաթողիկ մը: Ամէն բան փոփոխական էր և կախում ունէր պահուն ներմղումէն, յղացումէն և խոր զգացումէն»: Այսպիսի դատողութիւն մը կարելի է անգուծ նկատել, բայց լուսարանող ազգացութիւն մը ունի թէ ինչո՞ւ Վերֆէլի կեանքն ու գործերը նշանակալից կը մնան, հակառակ որ այդ գործերը անցեալին կը պատկանին, իր գործերը իր օրերուն տաղնապնդուն և չփոթ բանականութեան արտայայտութիւնն են:

6. — էջ 170, տող 19. — աշտարակ ոսկեղէնս. ուղղելի՛ աշտարակ ոսկեղէնս, ինչպէս ունի C ձեռագիրը:

7. — էջ 177, տող 52. — ի մեզ նա բաշխէ պարգև կենացունարեք ի կեանս: Կ'արժէ նշել որ Հայկազեան Բազմաբնակ կենացունարեք բառին իբր վկայութիւն բերած է Շնորհալիի Վարդավառի տօնին նուիրուած անծանօթ մէկ Տաղէն սա տողերը. Մինչև ի մեռելոց յառնեմ, զձեզ կենացործեմ, կենացունարեք քարոզ՝ ընդ ձեզ եմ յաւիտեան: Դիտելի է սակայն որ այս վկայութեան երկրորդ տողը կը գտնուի «Յարուսթեան» Տաղին մէջ (էջ 345):

8. — էջ 188, տող 22. — աղբիւրն. ուղղելի՛ աղբերն, ինչպէս ունին երեք ձեռագիրներ:

9. — էջ 269, տող 1. — արեգակ. ուղղելի՛ արեգակն, ինչպէս ունին երեք ձեռագիրներ:

10. — էջ 272, տող 22. — Մարք մեր հոգեւոր. ուղղելի՛ հոգեւորք, ինչպէս ունին երկու ձեռագիրներ:

11. — էջ 344. — Տաղ — Աւետիս, միշտ աւետեաց հընչումն: Այս տաղը զետեղուած է Յաւելուածներու բաժնին մէջ: Հեղինակը, Մանօթագրութիւններու կարգին, յիշատակագրի մը կողմէ այս տաղին շտեման ներսիս ընծայումը բաւարար հիմք չէ համարած՝ զայն հաստատապէս Շնորհալիին տալու:

Արտաքին այդ վկայութեան վրայ աւելցնելով ներքին վկայութիւն մըն ալ, զկենացունարեք Շնորհալիական բառը, կը խորհինք թէ առանց վարանումի ներսէս Շնորհալին կրնանք ընդունել իբրև շերտող հեղինակ սոյն Յարուսթեան Տաղին:

12. — էջ 430, թիւ 14. — ի նմին աւուր կիրակէին. էջ 431, թիւ 39, ի նմին աւուր կիրակէին. — Երկրորդը ուղղելի է՝ ի նմին աւուր յայլում դիմաց:

13. — էջ 431, թիւ 50. — Ոչ արգելեաց զվէմն երկրաւոր. ուղղելի՛ վէմն:

Բանասիրական բարձր մակարդակով պատրաստուած այս երկը մեծապէս արժէքաւոր յաւելում մըն է միջնադարեան Հայ քերթողութեան հարուստ գանձարանին վրայ:

Ն. ԱՐՔ. ԾՈՎԱԿԱՆ

«ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՓԻՒՌՔԱԶԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ»

Հեղինակ՝ ԱՒԵՏԻՍ ԵԱՓՈԽԱՆ

Ատենէ մը ի վեր, Սփիւռքի զանազան անկիւններէն մեզի հասած գրական (արձակ կամ չափածոյ) պիտակի ներքև ներկայացող հատորները ձեռնելու ատեն սովոր ենք այցուելու գաղջ ու վարանոտ զգացումներէ: Միջակէ վար ու յաճախ վերկած գործեր ջոխջոխիչ մեծամասնութեամբ, յաջող ու չգարագուստացող՝ երկ մը ողջունելու երանութիւնը անհաս երազի մը վերածող:

Այս անգամ տարբեր նկարագիր հազած հատոր մը ունինք մեր ձեռքին տակ: Ուր հեղինակը, մեղուաջան (ինչո՞ւ չըսել մզկազան, քանի որ մեղուին հետ ու նման մըջիւնն ալ կը կենայ իբր խորհրդանիշ աշխատասիրութեան, մանաւանդ որ Եափուսեանի ֆանքը աւելի այս վերջինին հետ է որ ունի հանգիստութիւն, քանի որ իր գործէն յառաջ եկած բարիքը մեղրի նման ուրիշները գոհացնելու փոխարէն, կոչուած է իր փառասիրութիւնը զգուսելու) խմբագիր ու հրատարակագիր, ասանամեակներու վրայ տարածուած վաստակ մը ունի, կուսակցական, ընկերային ու ազգային մարզերն ալ ընդգրկող: (Գիրքը փակելէ առաջ տուած է պատկանելի — երանի կարենայինք այս ամականը փոխադրել երկու բառ անդին — ցանկը իր հեղինակութիւններուն):

Եափուսեան 1987ին, Գահիրէի մէջ, տարուան մը օրերու թիւին մօտեցող էջերով այս հատորին մէջ վերջին շրջանին Սփիւռքի սրտին գրական հրատարակի վրայ երեցած գործերուն համապարփակ վերլուծումն է որ կը փորձէ: Գործ մը՝ որ վեր է տկար իր ուսերէն: Գործ մը՝ ուրկէ չյորովայնէ ընտրեալը գրագէտներ միայն պիտի կրնային պատուով ու յաջողութեամբ դուրս գալ:

Ընթերցողը գրքին քառորդը հաւարտած կու գայ այն համոզման, թէ Եափուսեան և քննադատութիւն խորթ եղբեր են իրարու: Կո՛ւ լորձնաշուրթն տարփող ու զովեստ և կո՛ւ բոլորովին անտեսում: